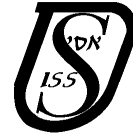

סוציולוגיה

מידעון האגודה הסוציולוגית הישראלית

יוני 2001

גליון מס' 25

כמה הבהרות והרהורים אודות התיאוריה הקווירית

יובל יונאי, אוניברסיטת חיפה

כדי להבין מה זו תיאוריה קווירית, צריך להבין מאיפה היא באה [אני מתנצל על המונח הלועזי – קוירי – אבל לא רק שאין למונח זה תרגום בעברית עדיין, אני אפילו מתקשה להציע איזשהו תחליף הולם בעברית. מדובר, כמובן, בכינוי גנאי שהושמע כלפי הומואים ("מוזרים", "חריגים" בתרגום מילולי), ושומץ על-ידי פעילים הומואים רדיקליים באקט של התרסה].

התיאוריה הקווירית צמחה מתוך שני מקורות. הראשון זה לימודי הומואים ולסביות, Gay and Lesbian studies, תחום מחקרי אינטרדיסציפלינרי העוסק בעיקר באורחות-חיים ובתרבותם של הומואים ולסביות; בבעיות המיוחדות בפניהן הם עומדים, ובדרכים שלהם להתמודד עם בעיות אלו: בעיות בגיל ההתבגרות, לבטים בקשר לזהות המינית, קשיי היציאה מהארון, יחס החוק והמשפט, אפליה במקומות עבודה ועוד. מזווית יותר חיובית, מחקרים אלו גם עוסקים בדפוסי תרבות המאפיינים את הקהילה ובהתארגנות הקהילתית והפוליטית שלה. היסטוריונים בגישת הלימודים ההומו-לסביים מוסיפים למחקר זה גם מידע על קשרים אינטימיים ומיניים בין גברים או בין נשים בתקופות אחרות, ואנדרופולוגים מוסיפים מחקרים מחברות קטנות ומסורתיות, המנותקות יחסית מהעולם המודרני. כל המחקרים הללו חשובים וחיוניים. הם באים אחרי מאות שנות התעלמות, והם עדיין מטפלים רק במקצת מהעושר של החיים ההומו-לסביים, מהבעיות בהם נתקלים חברי מיעוטים מיניים, ומהמתחים הפנימיים בתוך המיעוטים המיניים. בארץ, במיוחד, דל מאוד המחקר בתחום, ומאות מחקרים עדיין מצפים להיעשות.

למרות החוב של התיאוריה הקווירית ללימודים הומואים ולסביות, תיאוריה זו נולדה מתוך ביקורת על הנחת המוצא של רבים מהמחקרים במסגרת זו. ביקורת זו חייבת הרבה למקור השני החשוב של התיאוריה הקווירית, קרי, התיאוריה הפמיניסטית, ובעיקר התיאוריה הפמיניסטית הפוסט-סטרוקטוראלי, גישה אנטי-מהותנית לחקר זהויות ויחסים חברתיים, שהושפעה רבות מהחשיבה של הפילוסוף וההיסטוריון הצרפתי מישל פוקו. לימודים הומו-לסביים שיקפו רצון לגבש את הקהילה ההומו-לסבית. המחקרים שעשו במסגרתם עזרו לקבע זהות הומואית כמשהו נפרד,

מה בגליון

- 1 ... יובל יונאי « התיאוריה הקווירית
- 4 ..... הכנס השנתי
- 4 ..... נוסי שניידר « אולריך בק
- 5 ..... ללמד סוציולוגיה
- 7 ..... סוציולוגים בעיתונות
- 8 ..... ספרי סוציולוגיה חדשים
- 9 ..... מהנעשה באגודה
- 10 ..... גדעון קרסל «

האגודה הסוציולוגית הישראלית

החוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה,
אוניברסיטת תל-אביב,
תל אביב 69978

טל- 03-6406599 ; פקס- 03-6409215

דואר אלקטרוני- issta@post.tau.ac.il
אתר - <http://spirit.tau.ac.il/iss>

עורך: רונן שמיר
עורכת משנה: טלי קריסטל

גם הם מוצאים את עצמם מחוץ לקהילה, שכן אין להם את אותן תכונות מהותניות להן שותפים ההומואים בינם לבין עצמם, והלסביות בינן לבין עצמן.

המאמינים האדוקים בגישה המהותנית המנסים, בכל זאת, לשמר את הברית הפוליטית בין המיעוטים המיניים השונים, עשויים לטעון שההומואים, הלסביות, הבי-סקסואלים והטראנסג'נדרים מובחנים משאר הציבור על-ידי החרגה שלהם מהדפוס המקובל, ועל-ידי הסטיגמה ממנה הם סובלים כתוצאה מכך. אבל אם זה הדבר היחיד המשותף, ובשאר התכונות התרבותיות והפסיכולוגיות יש פערים עמוקים, יש ספק האם יש בסיס משותף לסולידריות תנועתית מעבר לשיתוף-פעולה פוליטי בהתאם לנסיבות. המציאות מראה באמת שללסביות ולהומואים קשה להקים ביחד קהילה, והטראנסג'נדרים והביים חשים מודרים (excluded), גם פה וגם פה. זוהי המחשה איך אידיאולוגיה מהותנית של מיעוט מסוים גורמת לפיצול ולפירוד במקום לגבש קהילה חזקה וסולידרית. זוהי גם אחת הבעיות שהתיאוריה הקוירית מנסה לפתור.

התיאוריה הקוירית איננה מכחישה את שותפות הגורל של כל "הסוטים המיניים" בחברתנו, והפוליטיקה הקוירית איננה מתנגדת להתארגנות על רקע שותפות זו. אך התיאוריה הקוירית עומדת על כך שהמשמעות של תשוקות מיניות, האופן בו הן נתפסות ומאורגנות תרבותית והשלכות שלהן שונות מחברה לחברה, מזמן לזמן, ואפילו בין קבוצות שונות באותו מקום, באותו זמן. היסטוריונים מגישים הלימודים ההומולסביים הניחו, שאנשים בעלי נטייה מינית לסבית או הומואית חיו בכל התקופות, ומיניותם הייתה זהה לזו של היום. המחקר האתנוגרפי וההיסטורי מראה, לעומת זאת, שהתפיסה של משיכה מינית בין גברים שונה מאוד בין חברות שונות. גם הסובייקטים בהם מדובר תפסו, כנראה, את המשיכה שלהם, את המיניות שלהם, בצורה שונה. מסקנה זו אינה מפתיעה את הסוציולוגים ואת האנתרופולוגים האמונים על הגישה של הבניה חברתית. לפי גישה זו, כמו גם לפי גישות שהושפעו ממישל פוקו, האדם הוא ייצור חברתי, וגם רגשותיו, יצריו, ותשוקותיו עוברים דרך פילטר חברתי: השפה, המושגים, והרעיונות הבסיסיים ביותר באמצעותם האדם חושב מגבילים אותו לתפיסה מסוימת. ייתכן שיש משהו "טבעי" מולד בבסיס המשיכה המינית, אך המשמעות שכל אחד מאתנו נותן למשיכה שלו תלויה בתרבות בה גדלנו, במיקום החברתי שלנו, בהתפתחות האישית שעברנו, ובהשקפות האישיות שפתחנו בהתמודדות שלנו עם המצבים בהם נתקלנו במהלך חייו.

הייחוד של התיאוריה הקוירית הוא, אפוא, הסירוב להכריז על תפיסה מסוימת של זהות הומואית או לסבית כתפיסה הנכונה, כך שגם זהות זו תהפוך לאמצעי פיקוח על הזהות וההתנהגות שלנו. זהות כפויה כזו דורשת מאתנו להתעלם מהבדלים בינינו ומזהויות אחרות שלנו, ודוחפת אותנו לזיכוחים מיותרים על מיהי לסבית כשרה, ואיזה הומו מתאים לייצג את הקהילה. כך, לדוגמה, חברי הקהילה ההומולסבית מתווכחים בעד ונגד דפוס הזוגיות המקובל. יש כאלו הרואים בכך קבלה של דפוס הטרוסקסואלי כדי למצוא חן ולהתקבל על "הסטרייטים", ומגנים את אלו שחיים עם, או מחפשים בן/בת זוג, כאילו הם לא השתחררו עדין מהחשיבה המסורתית. תיאוריה קוירית אינה מטאטאת ויוכח זה מתחת לשולחן, אך היא אומרת שלא צריך לחפש את "התשובה הנכונה" לכך. אין תשובה נכונה ולא נכונה,

מיוחד שמותר וצריך להיות גאים בו. בכך דומים לימודים הומולסביים להתפתחויות אקדמיות קצת יותר בוגרות כגון לימודים אתניים ולימודי נשים ומגדר. אך כיוון שלימודים ההומולסביים צעירים יותר, הם נהנו ממה שנקרא בשפה כלכלית latecomer's advantage, יתרון המאחר – זה שמצטרף מאוחר לתחרות כלכלית או אקדמית, יכול כבר ללמוד מהלקחים של קודמיו. כך "הרוויחה" ההגות ההומולסבית מהמשרבים והחידושים בהגות הפמיניסטית של שנות השמונים ואמצה רבות מתובנותיה המאוחרות יותר.

התיאוריה הפמיניסטית של שנות ה-80 התמודדה עם האכזבה שלאחר ההישגים הראשונים של תנועת הנשים והאופוריה שהישיגים אלו יצרו. התאורטיקניות הפמיניסטיות הרדיקליות הבינו דילמה שנעלמה מעיני הפמיניסטיות החלוצות: כל מאבק לקידום מצבן של הנשים וכל התארגנות של נשים למען עצמן גם מקבעים את ההבחנה בין גברים לבין נשים, ובכך מחזקים את היסוד הבסיסי ביותר של הפטריארכיה. טענה זו מובילה לפרדוקס בסיסי: התארגנות של מיעוט, כל מיעוט, לקידום זכויותיו פועלת בו-זמנית לקעקוע המאבק ע"י הדגשת ההבדלים בין המיעוט לרוב. הביקורת הזו לא יצאה כנגד המאבק הפמיניסטי, אבל היא בהחלט הצביעה על קושי פנימי ממנו הוא סובל. ברור שאין להסיק ממנו שהתנועה הפמיניסטית מוטעית בבסיסה; ההבנה התיאורטית של הקושי לשבור מחיצות אידיאולוגיות איננה מחייבת לקדש מחיצות אלו ולקבל אותן כטבעיות וכהכרחיות. אבל התיאוריה מחייבת את מי ששואף לשנות את החלוקות המקובלות של החברה להיות מודעת לכך שמאבק זה נעשה בתוך המוסכמות של הסדר החברתי.

והיה עוד קושי בסיסי שביקורת זו הבליטה. הדרישה לפעילות פמיניסטית מגובשת וחזקה יצרה לחץ על כל הנשים להתנהג "כמו שצריך". התנועה הפמיניסטית הפכה בעצמה לשוטר של הנשים; נשים שהתלבשו או התאפרו בצורה נשית מסורתית, נשים שהביעו דעות מנוגדות לקו הדומיננטי בענייני משפחה ואמהות, ונשים שהביעו אמונות דתיות לא פמיניסטיות – להזכיר רק כמה מוקדי מתח – בוקרו על-ידי חברותיהן כפמיניסטיות "לא אמיתיות". מבחינה זו, אמרו הפמיניסטיות האנטי-מהותניות, התנועה הפמיניסטית עצמה עלולה להיות דכאנית לא פחות מהפטריארכיה. דכאנות זו דומה לדכאנות של תנועת שחרור אתנית או לאומית, שבמסגרת שאיפתה להחזיר את הכבוד לתרבות המיוחדת של הקבוצה האתנית או של הלאום כופה על חברה להתיישר עם תרבות זו כפי שהפעילים בתנועה מבינים אותה.

בדומה, התפיסה המהותנית ההומואית או הלסבית, שעמדה ועדיין עומדת במרכז המחקר ההומולסבי, תופסת את ההומואים ואת הלסביות כשתי קבוצות מוגדרות ע"פ הנטייה המינית המשותפת של חברי או חברות קבוצות אלו. ההנחה היא שכל ההומואים חשים תשוקות מיניות דומות, וכך גם הלסביות, ושתי הקבוצות קשורות זו לזו ע"י התייג שלהן על-ידי החברה כסוטות. מבחינה פוליטית, השקפה כזו אומרת שחברי כל קבוצה צריכים לפעול ביחד, לאמץ את התרבות של הקבוצה, ו"לשים בצד" עניינים אחרים פחות חשובים. השקפה כזו מקשה על פעילות משותפת של הומואים ולסביות, כי די ברור שמה שמייחד ומשותף ללסביות, זה לא מה שמייחד ומשותף להומואים. בי-סקסואליות ובי-סקסואליים, שלא לדבר על טראנסג'נדרים,

כפייתיים, היו שונים מתרבות לתרבות, כך שאין תבנית "טבעית" של מגדר, ואין צורך לדבוק בדימוי אחיד ומחייב של נשיות או של גבריות.

הנימוק העיקרי כנגד פוליטיקה קוירית הוא, שהיא עלולה להחליש את קבוצות המיעוט – הנשים, הלסביות, ההומואים ואחרים – שרק התחילו להתארגן, לתבוע זכויות ולהשמיע את קולן, וכבר מבקשים מהן לטשטש את גבולותיהן. אם נטשטש את הגבולות, האם הצבע הלבן המסמא לא ישוב להשתלט עלינו? האם זה לא ימוסס את ההישגים של הפמיניזם והתנועה ההומוסלבית בזירה המשפטית, בתכני הלימוד, במוסדות התרבות השונים? עוד יותר חמור, האם טשטוש גבולות כזה אינו עלול ליצור למחוק שונות פנימיות וליצור זהות אחת, אולי לא לבנה בהקת אבל מין צבע מעורב שהוא לא גברי ולא נשי, לא הומואי ולא סטרייטי?

אני סבור שלא, שכן תודעה קוירית מתנגדת לחדגוניות מעצם טבעה. הגישה מעודדת ריבוי קולות ומשחק עם זהויות, ולכן היא איננה נגד אימוץ זהויות מגדריות או מיניות, כפי שחוששים חלק מהפעילות ומהפעילים הפמיניסטיות וההומוסלביות. אבל היא תדגיש תמיד כי התארגנויות כאלו הן תוצאה של בחירה או של מצב נתון, למשל של אפליה, ולא חוק טבע. בכך פותחת גישה זו פתח לפוליטיקה של זהות שהיא לא מתבדלת ולא מנוכרת לזהויות אחרות. אופציה זו חשובה לא רק בהקשר המיני והמגדרי אלא גם בהקשר של זהויות אתניות ולאומיות. יישום של התיאוריה הקוירית לזהויות אלו יעודד את טשטוש הגבולות בין עדות ובין לאומים בלי לשלול את קיומן של הזהויות הפרטיקולריות, אבל זה כבר נושא למאמר אחר.

אלא בחירה של אנשים ע"פ העדפות, טעמים והשקפות. אפשר להתווכח בניסיון לשכנע על-סמך אמונות משותפות, אבל אין צורך להניח שרק עמדה אחת היא נכונה והולמת את האינטרס של כל ההומואים והלסביות.

הגישה הקוירית גם משחררת אותנו מהעמדת פנים לגבי הזהות הבסיסית של ההומואים ושל הלסביות. במקום לקבוע איך "הומו" אמיתי משוחרר מתנהג, היא מתייחסת אל המגוון העצום של הומואים ושל לסביות – הומואים נשיים ובוגרי מכוני-כושר, אוחצ'ות וקוין דראגיות, פם ובוצ'יות – לא רק בסלחנות ובקבלה פטרנליסטית, אלא אפילו בגאווה ובסיפוק. הגישה הקוירית חוגגת את השונות, את המגוון, את המשחק של אנשים עם זהויותיהם המגדריות והמיניות. היא מתנגדת להצבת זהויות מסוימות כטבעיות, הכרחיות ונכונות, בלי להכחיש את החשיבות של זהויות ושל ארגון פוליטי על סמך זהויות אלו. כך היא מאפשרת להתגבר על המכשולים המפרידים בין מרכיבי הקהילה עד כדי התפרקותה. בי-סקסואלים, הסופגים בוז גם מהומואים טהורים וגם מלסביות טהורות, כאילו הם עוד לא מספיק משוחררים, הפכים להיות דווקא סמל לזהות לא קשיחה. Cross-dressers, טראנססקסואלים וטראנסג'נדרים, שהיו תמיד בשולים של הקהילה ההומוסלבית הופכים גם הם להיות חיל-החלוץ, במובן זה שדפוס התנהגותם שוברים את המוסכמות המיניות והמגדריות של החברה הפטריארכלית בצורה הרדיקלית ביותר.

כך, הגישה הקוירית אינה מבקשת לטשטש הבדלים ב"תוך" הקהילה ההומו-לסבית, אלא לטשטש גבולות. ניסיון ליצור מכנה משותף של כל החברה או של קבוצה מסוימת בתוכה, הוא ניסיון להגיד שכולנו באותו צבע, נגיד לבן. הקויריות מטשטשת את הגבול בין הלבן לשחור, ובין השחור לאדום; החברה אינה מורכבת מאנשים שחורים ואדומים ולבנים, אלא מאנשים בעלי כל הגוונים שבאמצע. השקפה כזו ממחישה כיצד הקויריות יכולה לשמש כגשר בין ניגודים: בין נשים לבין גברים; בין סטרייטים לבין מיעוטים מיניים; בין לסביות לבין הומואים; בין הומואים ולסביים לבין מיעוטים מיניים אחרים שעוד לא זכו להכרה מספקת. הקויריות גם מטשטשת את הגבולות שיצרה הפסיכולוגיה המודרנית בין טיפוסים הטרנססקסואליים לבין טיפוסים הומוסקסואליים, לסביים, ואחרים. אין צורך להחליט ולומר האם אני כזה או כזה; לא צריך לחשוש שאם אני גבר והיה לי סטוץ' אם גבר אחר, אז עכשיו הנשים תמחקנה אותי מהרשימה. אנחנו גם לא צריכים להגדיר את עצמנו ע"פ תשוקותינו הספציפיים, אלא, אם כבר, לשחק, לבדוק, לנסות – אם רוצים, כמובן; הגישה אינה מחייבת כל-אחד לנסות את הכל.

הגישה הקוירית אינה רק חזון; המוטיבציה מאחורי גישה זו היא חוויות מציאותיות של נשים ואנשים שניסו להיכנס לשטאנצ'ים הנתונים חברתית והרגישו לא נוח. גברים שלא רצו להעמיד פנים מאצ'ואיסטיות; נשים שחשו שהפמיניזם חונק אותן; הומואים שחשו גמלוניים בחדרי-הכושר המטפחים יופי מאוד מרוחק; בי-סקסואלים וטראנססקסואלים, שכאמור, הרגישו דחויים כמעט בכל מקום. זה לא רק חזון, כיוון שבמובן מסוים, לפחות מבחינה מינית, זה גם היה המצב לפני התפתחותה של התודעה המודרנית; אנשים לא היו ממוינים ע"פ מיניותם בעבר, ואין סיבה להמשיך ולמיין אותם לפי מיניותם כיום. גם סטריאטיפיים מגדרים, למרות שהם היו הרבה יותר

הופיע

סוציולוגיה ישראלית

כרך ג, מס' 1

בגליון:

ליסיצה ופרס על: גיבוש זהות של עולי חבר-העמים לומסקי-פדר ורפפורט על: מודלים של גבריות אצל מהגרים רוסיים בצה"ל

מקבץ מאמרים על עובדים זרים:

רוזנהק וכהן על: דפוס הכללה ומשטר ההגירה בישראל
קמפ וריימן על: הפוליטיקה החדשה של הגירת-עבודה בישראל
שנל ובנימיני על: דגם ההתבדלות של מהגרי-העבודה בתל-אביב

דיון

שמיר על: בורגנות יהודית בפלסטינה הקולוניאלית
פפה וקרלינסקי: תגובות

רשימות

רוזנפלד על: עיון ביקורתי במחקרים פלסטיניים
אפשטיין על: היחס המשתנה אל לימודי ישראל בשפה הרוסית

ספרים: סקירות וביקורות

וייטמן, בירנבוים-כרמלי, דשן, הראל, הרצוג, וייס, רובין, שוקד, שלף

בהתאמה בין אומה ומדינה (עם דגש על מדינת הרווחה) והמודרניות השניה, המאופיינת על ידי חברה עולמית וטרנס-לאומיות (המתרחשת בין אם נרצה ובין אם לאו). כמובן, אין הכוונה לטעון שהמודרניות הראשונה נעלמה ואין הכוונה לטעון כי אנו חיים בחברה פוסט-מודרנית שבה הכל מפורק. אולריך בק אינו אוהב לפרק. עבורו, הבעיה הסוציולוגית המרכזית הנה זיהוי יתר של "חברה" עם מדינת הלאום. המדינה הריבונית נתפסת בסוציולוגיה כמיכל החברתי האולטימטיבי – נצחונה הסופי של הגל, אם תרצו. למעשה, התביעה "להחזיר את המדינה פנימה" לניתוח החברתי הנה דרישה שהועלתה לא מזמן. בק אינו רוצה להשליך את המדינה "חזרה החוצה". אך הוא רוצה לשבור את הזיהוי התיאורטי בין מדינה לחברה על מנת לאבחן את האפשרויות הסוציולוגיות של הבנייה מחדש של המדינה כמדינה קוסמופוליטית הפועלת עבור חברה קוסמופוליטית. וזהו רק ממד אחד של ניסיון ההבנייה המחודשת. התהליכים התרבותיים, הפוליטיים והכלכליים של הגלובליזציה חותרים תחת יסודותיה של המודרניות הראשונה. לכן אנו חייבים לחשוב מחדש על הנחותינו התיאורטיות. בק עוזר לנו לעשות כן.

הוא גם מבקש לחדש את מעמדה הציבורי של הסוציולוגיה, מעמד שכורסם במידה ניכרת בעשורים האחרונים. איש לא מצפה עוד מסוציולוגים לחשיבה חברתית מעמיקה. הסוציולוגיה נלכדה בין התמקצעות-יתר המקדשת את ה"נתונים", ותיאורטיזציה-יתר, המקדשת מונחים בלתי נגישים לאנשים בני תמותה. הסכנה היא שהסוציולוגיה הופכת לבלתי רלבנטית. בק רוצה שנהיה רלבנטיים. הוא מבקש לראות בנו אינטלקטואלים המסוגלים לדבר אל בני אדם מבלי לילל ולמרוט את שערותינו. לא המלנכוליה של אסכולת פרנקפורט, לא ההצטעצעות הפריזאית, אלא אוטופיה מעוגנת-סוציולוגית הממוקמת אי שם בין לונדון ומינכן. בק מנסה לעצב את הסוציולוגיה בכוון זה באמצעות הכוונתו של פריקט אינטלקטואלי רחב היקף. הוא עורך סדרת ספרים בגרמניה הנקראת "המודרניות השניה", ושבה באים לידי ביטוי רעיונות חדשים ואשר באמצעותם יכול הקורא הגרמני להכיר הוגים כמו אנתוני גידנס, סקוט לש, מריו ורגס יוסה, ומארי קלדון.

"עקרון התקווה" של בק אינו נעוץ בקץ הניכור או בקץ כל מה שרע. בק אינו סוציולוג משיחי. "עקרון התקווה" שלו הינו אודות יחידים אוטונומיים וחופשיים שאינם מאבדים שייכות למקום ושומרים על פרטיקולריות. זהו עקרון של קוסמופוליטניות ומדינה קוסמופוליטית. זהו עקרון הדובר בשם התקווה כי הנאורות יכולה להתממש כמצאיות. זהו אינו חלום כה גרוע עבור הסוציולוג. אני גאה להציג בפניכם את פרופסור אולריך בק.

- ❖ דברים שנישאו בכנס השנתי ה-32 של האגודה הסוציולוגית הישראלית.
- ❖ תרגם מאנגלית רונן שמיר.

ללמד סוציולוגיה: סוציולוגיה של העיר

במסגרת מדור זה יוצגו רשימות קריאה והמלצות לגבי פיתוח קורסים בתחומים שונים. בגליון זה מוצעות המלצות לפיתוח קורסים העוסקים בסוציולוגיה של העיר וכן הפניות לספרות רלבנטית.

הכנס השנתי

הכינוס השנתי של האגודה הסוציולוגית הישראלית נערך ב-4-5 לפברואר במלון הייטס בירושלים. הכנס אורגן על ידי המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטה העברית וסבב סביב הנושא של סוציולוגיה ורב תחומיות. אורח מרכזי בכנס היה פרופ' אולריך בק מאוניברסיטת לודוויג מקסימיליאן במינכן. דברי הפתיחה של נוסי שניידר בנוגע לעבודתו הסוציולוגית של בק מתפרסמים בגיליון זה. בכנס השתתפו כ-400 משתתפים והוא כלל 28 מושבים ושני מושבי מליאה. מושב המליאה הראשון עסק בנושא המרכזי של הכנס תחת השם "סוציולוגיה ורב תחומיות – גשרים ומרחבים". גם במושב המליאה השני התקיים דיון בירושלים כסוגיה רב תחומית. היום הראשון של הכנס כלל גם הצגת יחיד של דפנה קרטה-שוורץ בשם "מסע אל הגבול שבלב".

אולריך בק

נוסי שניידר, מכללת תל-אביב יפו

עמיתים יקרים. לעונג ולכבוד הוא לי להציג בפניכם את פרופסור אולריך בק. פרופסור בק מלמד סוציולוגיה באוניברסיטת מינכן בגרמניה. כמו כן, הוא פרופסור אורח בבית הספר לכלכלה בלונדון. עמדה כפולה זו מרמזת על כך כי בק מנסה לפתח סוציולוגיה אירופאית וקוסמופוליטית חדשה. כל מי שפותח את אחד מספריו ומאמריו הרבים מזהה מיד את נוכחותה של סוציולוגיה מיוחדת במינה. הייתי אף מרחיק לכת וטוען כי בק הנו לסוציולוגיה מה שדאדא הנו לאמנות: העדר יחס קדושה למוסכמות ומקום רחב לפיתוח חלומות. ומי אומר שסוציולוגיה אינה עוסקת בחלומות? חלומות עם עיניים עצומות ורווחה, כמובן.

אולריך בק פרסם את 'חברת הסיכון' ב-1986, וחודשים ספורים לאחר מכן ארע אסון צ'רנוביל שאישר את חששותיו. החברה שלנו עוברת תמורות מהותיות על ידי טכנולוגיות המצויות מעבר לשליטתנו המיידית. החברה אכן הופכת להיות חברת סיכון. לאחר מכן, המשיך בק לפתח את מחשבותיו על הטרנספורמציה של החברה המודרנית בספריו 'מודרניות רפלקסיבית', 'חירויות ברות-סיכון', 'ההמצאה של הפוליטיקה' ועוד. אחד מהרעיונות שהוא מקדם נוגע לחשיבות ההתפתחות של ביוגרפיות שעלינו לכתוב כמו ידנו, התפתחות שאפשרה ליחיד להשתחרר מדטרמיניזם חברתי. זה נשמע כמעט באנלי היום, אך רעיון זה היה חדש לסוציולוגים רבים שהתקשו להתמודד עם סוג זה של תובנות אקזיסטנציאליות כיוון שהם לא יכלו לעכלן לתוך מפעלם הסוציולוגי. אך תובנות אלו חשובות ביותר. הן מאירות כוונת פעולה חברתית חדשים שאינם מבוססים על דפוסים מסורתיים של השתתפות חברתית.

סוג זה של חשיבה לא-אורתודוקסית הוביל רבים להאשים את בק בחטא סוציולוגי כבד: אופטימיות. כפי שהינכם יודעים, בעיסוק שלנו אנו נחשבים להוגה רציני אם אנו טוענים ש"המצב ילך ויחמיר". אולריך בק מסרב להיכנע למלנכוליה המאפיינת את התיאוריה החברתית כיום.

כולם מדברים היום על גלובליזציה. מושג מעורפל זה הפך לתו היכר של כל מה שאינו מתואר כקפיטליזם מאוחר ואימפריאליזם. אצל בק, הכוונה היא למעבר מהמודרניות הראשונה, המאופיינת

Fishman, Robert (1996), "Bourgeois Utopias: Visions of Suburbia". In: Susan Fanstain and Scott Campbell (editors), Readings in Urban Theory. UK: Blackwell, pp. 23-47

Clammer, John (1997), Contemporary Urban Japan. Oxford UK: Blackwell.
Ch. 2: Consumption and Urban Cultures in the Japanese City, pp. 26-50.

זהבי, רזיה ונעמי כרמון (1996), תיקשוב ביתי: האמנם צפויה מהפכה באורחות חיינו? חיפה: הטכניון, המרכז לחקר העיר והאזור.
פרק 2: השפעות חברתיות: הפער בין ציפיות למציאות, עמ' 22-47.

כרמון, נעמי, יוברט לו יון ואחרים (1990), ההתיישבות החדשה בגליל: מחקר הערכה. חיפה: הטכניון, המרכז לחקר העיר והאזור.
פרק 4: אוכלוסיה וחברה, עמ' 122-162.

Newman, Oscar (1973), Defensible Space: Crime Prevention Through Urban Design. New York: Collier, Ch. 2: The Problem, pp. 22-50.

חלק שלישי עוסק בהיבטים חברתיים של תכנון שכונות.

Rohe, William M. and Lauren B. Gates (1985), Planning with Neighborhoods. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.
Ch. 2: The history of Neighborhood Planning, pp. 13-50.
Ch. 3: The Theoretical Underpinnings of Neighborhood Planning, pp. 51-69.

Coopen-Marcus, Clair and Wendy Sarkissian (1986), Housing As If People Mattered: Site Design Guidelines for Medium-Density Family Housing. University of California Press.
Ch. 1: Introduction, pp. 1-9.
Ch. 5: Personalization, pp. 63-73.

Fainstain, Susan (1990), "Neighborhood Planning: Limits and Potentials", In: Carmon, Naomi (editor), Neighborhood Policy and Programmes: Past and Present. London: Macmillan, pp. 223-237.

Popenoe, David (1977), The Suburban Environment: Sweden and the United States. Chicago: The University of Chicago Press.
Ch. 8: The Social Impact of Residential Environment, pp. 174-215.

Keller, Suzanne (ed.) (1981), Building for Women. Lexington Books.

נעמי כרמון מהפקולטה לארכיטקטורה ובינוי ערים בטכניון] מציעה קורס הנקרא "סוציולוגיה למתכננים". להלן פריטי קריאה מתוך סילבוס הקורס.

חלקו הראשון של הקורס מציע פריטי קריאה הקושרים בין מרחב לבין צירי חיתוך אופייניים בחברה הישראלית [ערבים/יהודים; חילונים/דתיים; אשכנזים/מזרחים; נשים/גברים]:

Gonen, Amiram (1995), Between City and Suburb: Urban Residential Patterns and Processes in Israel. Aldershot: Avebury.
Ch. 11: Recent Ethnic Residential Patterns, pp. 154-170.

סמיונוב, משה, נוח לוין-אפשטיין והדס מנדל (1997), "מעמדם של ערביי תל אביב-יפו במבנה התעסוקה הישראלי: ניתוח השוואתי". בתוך: דוד נחמיאס וגילה מנחם (עורכים), מחקרי תל אביב-יפו, כרך שני. תל אביב: רמות, עמ' 191-210.

שלהב, יוסף (1991), עיריה בכרך: גיאוגרפיה של התבדלות והשלמה. ירושלים: מכון ירושלים לחקר ישראל, עמ' 3-19.

שלהב, יוסף ומנחם פרידמן (1989), התפשטות תוך הסתגרות: הקהילה החרדית בירושלים. ירושלים: מכון לחקר ישראל, עמ' 1-24, 60-62.

צ'רצ'מן, ארזה ויונה גינזברג (1997), תכנית אב בני ברק: דו"ח חברתי מסכם. חיפה: הטכניון, המרכז לחקר העיר והאזור, עמ' 1-11, 21-23, 34-39.

סמיונוב, משה ונוח לוין-אפשטיין (1993), "שווקי עבודה מקומיים ואי-שיוויון מיני ברמת השכר במרחב העירוני של תל אביב". בתוך: דוד נחמיאס וגילה מנחם (עורכים), מחקרי תל אביב-יפו, (כרך ראשון). תל אביב: רמות, עמ' 40-29.

יפתחאל, אורן (1998), "מרחבי הזהות: התיישבות ויחסים אתניים ב'אתנוקרטיה' הישראלית", פנים - כתב עת לתרבות, חברה וחינוך, מס' 4, עמ' 32-42.

חלק שני מציע ספרות בינלאומית, אמפירית ותיאורטית, הקושרת מרחב עירוני וחברה.

Sassen, Saskia (1991), The Global City. Princeton: Princeton University Press.
Ch. 1: Overview, pp. 3-15.
Ch. 10: A New Urban Regime? Pp. 323-338.

ורד ויניצקי-סרוסי [סוציולוגיה, האוניברסיטה העברית], ממליצה על המקורות הבאים:

Bunzl, Matti. 1996. "The City and the Self" *City and Society*: 50-81

Gurevitz, Zali and Gideon Aran. 1991 (in Hebrew) "About the Place " *Alpayim* 4: 9-44

Lefebvre, Henry. 1991 [1974]. *The Production of Space*. Oxford : Blackwell .

Lynch, Owen. 1994. "Urban Anthropology, Postmodernist Cities and Perspectives." *City and Society*: 34-52.

Rotenberg, Robert. 1996. "Metropolitan Spaces." *City and Society*: 5-14

Suttles, Gerals. 1984. "The Cumulative Texture of Local Urban Culture." *AJS* 90(2): 283-304

Fine, Gary. 2000. *Difficult Reputations*. Chicago: University of Chicago Press. ch. 8

Vinitzky-Seroussi, Vered. 1998. "Jerusalem Assassinated Rabin and Tel Aviv Commemorated him: Rabin Memorials and the Discourse of National Identity in Israel

❖ באתר האינטרנט של האגודה מוקדש מקום מיוחד לרשימות קריאה של קורסים בתחומים שונים. רשימות חדשות יתקבלו בברכה במזכירות האגודה.

Ch. 1: Two Utopian Feminists and their Campaigns for Kitchenless Houses, by Dolores Hayden, pp. 3-17.

Ch. 5: Women and Children in a Planned Community, pp. 67-75.

Le Gates, Richard T. and Fredric Stout (1996), The City Reader. London: Routledge. A paper by Dolores Hayden, "What Would a Non-Sexist City be Like?", pp. 142-154.

חלק רביעי עוסק בהתפתחות עירונית מנקודת מבט חברתית.

White, Paul (1984), The West European City: A Social Geography. London: Longman.

Ch. 7: The Residential Kaleidoscope, pp. 151-190.

Ch. 9: The Suburbs and Beyond, pp. 212-232.

Gans, Herbert J. (1991), "City Planning in America: A Sociological Analysis". In: Herbert J. Gans, People Plans and Politics. New York: Columbia Press, pp. 123-143.

Kasadra, John D. (1985), "Urban Change and Minority Opportunities". In: Peterson, Paul E. (editor), The New Urban Reality. Washington D.C.: The Brookings Institute, pp. 33-67.

Hall, Peter (1988), Cities of Tomorrow. Oxford, Basil Blackwell.

Ch. 4: The City in the Garden, pp. 87-94, 108-135.

Ch. 7: The City of Towers, pp. 203-227, 240.

Christopherson, Susan (1994), "The Fortes City: Privatized Spaces, Consumer Citizenship". In: Ash Amin (editor), Post Fordism - A Reader. Oxford UK and Cambridge USA: Blackwell, pp. 409-426.

יונה גינצברג [סוציולוגיה, בר-אילן], מפנה לאתר הבא הכולל רשימות קריאה רלבנטיות לתחום.

<http://169.226.29.52/teachingguide/Default.htm>

סוציולוגים בעתונות

22.5.01

משה שוקד פרסם מאמר ב"הארץ" העוסק בדמותה של החברה הישראלית שלאחר "השלום". שוקד מבקר את הזיהוי בין שלום לשכחה היסטורית וטוען כי שלום אמת מצריך תהליך ממושך של התחשבות עם העבר, הכרה בעוולות היסטוריות וטיפול טקסי וסמליים חדשים המבטאים דו-קיום מסוג חדש.

28.3.01

שולה כרמי והנרי רוזנפלד פרסמו מאמר ב"הארץ" המגיב למאמר של שלמה אבינרי. מאמר זה עוסק בשאלת הפתרון לסכסוך הישראלי-פלסטיני וטוען כי השאלה הטריטוריאלית אינה עונה על מוקד הבעיה. הפתרון חייב לכלול לא רק את סיום הכיבוש כי אם מימדים חברתיים של דו-קיום כולל זכות השיבה.

31.5.01

חנה עצינוני-הלוי פרסמה מאמר ב"הארץ" שבו היא קוראת להקדים ולחקור את המחדלים אשר עשויים להוביל לאסונות בעתיד. במאמרה מציעה עצינוני-הלוי להקים לאלתר ועדת חקירה לעניין "אסון פי גלילות". כמו כן, מוצע לכלול בין נושאי החקירה של הוועדה שתוקם בעקבות אסון ורסאי גם את עמידותם של מבנים בפני רעידות אדמה.

3.4.01

משה שוקד פרסם מאמר ב"הארץ" המנתח את מערכת הסמלים והמיתוסים הקשורים בחברון ואת חשיבותם להבנת יחס ישראל למתנחלי חברון. שוקד טוען כי מתנחלי חברון עשו שימוש לרעה בתשתית הסימבולית וכי הפכו למייצגים של הישראלי המכוער והאלימים. זו הסיבה, לדעתו, לכך כי אבדה הסיבה להגנה על זכותם להתגורר בעיר.

18.4.01

משה שוקד פרסם מאמר ב"הארץ" שבו הוא ממשיך את מצבה החברתי והפוליטי של ישראל לזחיחות הדעת של צוות ונוסעי הטיטאניק. שוקד קושר בין הזרוע הצבאית של ישראל, המאמינה בפתרונות כוחניים, לבין הזרוע האזרחית הפועלת- באמצעות המתנחלים וההתנחלויות – מתוך האמונה בכוחן של עובדות הנקבעות בשטח. שוקד מזהיר כי תפיסת עולם כוחנית זו לא תוביל לפירוק "הקרחון הפלסטיני" אלא להתרסקות חברתית ופוליטית.

25.4.01

דני רבינוביץ' פרסם מאמר ב"הארץ" הטוען כי שאלת מעמדו של המיעוט הערבי בישראל התמקמה במרכז השיח הפוליטי והציבורי. שאלה זו, בציבור היהודי, מטשטשת קוי תיחום מסורתיים בין ימין ושמאל ומתמצה בשתי עמדות קוטביות: האחת, העומדת של זהותה של ישראל כמדינה יהודית שבה ללא-יהודים אין מקום אזרחי מלא, לעומת גישה מכלילה המציעה שינוי מהותי בזהותה של המדינה.

ברכות

לפרופ' שמואל נח אייזנשטדט לרגל קבלת:

Amaifi Prize for Sociology and
Social Sciences

ספרי סוציולוגיה חדשים 2000-2001

בין רגאיי לראפ
מלכה שבתאי
תל-אביב: צ'ריקובר מוציאים לאור בע"מ. 2001

הספר מבוסס על מחקר המתעד והמנתח את המפגש של בני נוער וצעירים יוצאי אתיופיה עם סגנונות מוזיקליים מסוימים – כגון הרגאיי, הראגאמופין, והראפ – בישראל. שבתאי ביקשה לדעת כיצד ומדוע סגנונות מוזיקליים אלה נכסו על ידי בני נוער יוצרי אתיופיה, מעבר להעדפה מוזיקלית ותרבותית, וכיצד הם עושים בהם שימוש כמשאב במגעם עם החברה הישראלית.

Betrayal and Treason: Violating of Trust and Loyalty

By Nachman Ben-Yehuda
Boulder: Westview Press. 2000

הספר מתמקד במושג הבגידה כמפר הן אמון והן נאמנות. הטיפולוגיה המוצעת בספר למושג הבגידה מתבססת על מחקר מקיף הכולל בחינה של תרבויות שונות (ישראל, מדינות אירופה, קנדה, וארצות הברית). תקופות זמן ודמויות, בעזרתן מבקש המחבר להציע מסגרת תיאורטית הדרושה להבנת מושג זה.

The Collective and the Public in Latin America Cultural Identities and Political Order

By Louis Roniger. Coedited with Tamar Herzog.
Brighton: Sussex Academic Press. 2000

17 המאמרים המוצגים בספר על ידי חוקרים שונים בוחנים את תהליך יצירת הזהות הציבורית באמריקה הלטינית מסוף התקופה הקולוניאלית ועד להיום. החוקרים באים מתחומים שונים: היסטוריה, כלכלה, סוציולוגיה, מדע המדינה, ואנתרופולוגיה.

What Makes Women Sick?

By Susan Starr Sered.
Hanover, N.H: Brandeis University Press. 2000.

השאלה המדריכה את המחברת היא למה תוחלת החיים והמצב הרפואי של הנשים הישראליות ירוד בהשוואה למדינות מפותחות אחרות. על מנת לענות על שאלה זו בוחנת המחברת את המדיניות הציבורית, השיח הסימבולי, והריטואליות במוסדות הצבא, הרפואה והדת בישראל.

The Color of Opportunity: Pathways to Family, Welfare and Work

By Haya Stier and Tienda Marta.
Chicago: University of Chicago press. 2001

הספר בוחן את התהוות העוני באזורים הפנימיים של מדינת אילינוי. מחברות הספר מנסות להבין את הגורמים לעוני ולהעברתו מדור לדור ודנות בדבר החשיבות היחסית של הגורמים התרבותיים והמבניים בתופעת העוני. הספר משווה בין ארבע קבוצות אתניות ובדק את הקשרים בין השתייכות לקבוצה אתנית לבין מבנה המשפחה, השימוש בשרותי רווחה, והוצאות תנאים בלתי שוויוניים בשוק העבודה. טענת המחברות, המסתמכת על ניתוח אמפירי מקיף ושיטתי, היא כי תרבות העוני בשיקגו אינה מאפיינת תרבותי אלא תוצאה של עוני והזדמנויות תעסוקה מוגבלות.

זמן אמת – אינתיפאדת אל-אקצה והשמאל הישראלי
עדי אופיר (עורך)
ירושלים: הוצאת כתר. 2001

29 סופרים, אנשי אקדמיה, עיתונאים ואנשי רוח מפרשים בספר את ההתקוממות הפלסטינית בהקשרה הרחבה, הפוליטי והאידיאולוגי; ומבקרים את תפקוד התקשורת ואת "מבוכת השמאל".

בילאדי בילאדי

אמיר בן-פורת
תל-אביב: הוצאת בבל. 2000.

המחבר מספר את סיפורה של הפועל טייבה – הקבוצה הערבית הראשונה בליגה הלאומית – בשנה בה עלתה הקבוצה ללאומית. את סיפור הקבוצה מעגן בן-פורת בהקשר הסוציולוגי הישראלי, בפוליטיקה של הספורט ובפוליטיקה של ישראל.

זהויות יהודיות: תשובות חכמי ישראל לבן-גוריון

אליעזר בן-רפאל
באר-שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

בספר מתפרסמים לראשונה המכתבים שכתבו חכמי ישראל במענה לפנייתו של בן-גוריון אליהם בשנות החמישים בעקבות המחלוקת בסוגיית רישום ילדים של יהודי ולא-יהודיים במרשם התושבים. בתשובותיהם לפנייתו של בן-גוריון הביעו אישים אלה את עמדותיהם בשאלה "מי הוא יהודי", כמו גם בשאלה "מה הוא יהודי". בהסתמך על פרסום המכתבים, מציע המחבר ניתוח סוציו-היסטורי של מרחב הזהויות היהודיות במדינת ישראל ובתפוצות.

חברה במראה: ספר הזיכרון ליונתן שפירא

חנה הרצוג (עורכת)
תל-אביב: הוצאת רמות. 2000

אסופת מחקרים על החברה הישראלית המוקדשת לזכרו של יונתן שפירא, ממיסדי אוניברסיטת תל-אביב והדיקן הראשון של הפקולטה למדעי החברה. האסופה כוללת מחקרים מתחומים דיסציפלינריים שונים במדעי החברה. בין הכותבים: חנה איילון, אורי בן-אליעזר, אליעזר בן-רפאל, חנה הרצוג, נח לוי-אפשטיין, גילה מנחם, משה סמיונוב, וליאון שלף.

צדק חלוקתי בישראל

מנחם מאוטנר (עורך)
תל-אביב: הוצאת רמות. 2000

תהליך הכרסום שחל בסוציאל-דמוקרטיה הישראלית בשנות השמונים והתשעים של המאה העשרים עומד ביסודו של ספר זה. הספר מכיל אסופת מאמרים העוסקים בנושאים כמו: תהליכי הפרטה, שחיקת מעמדה של מדינת הרווחה, גידול הפערים בחברה, וגידול שיעורם של העניים באוכלוסייה. הדיון בנושאים אלו נעשה דרך ניתוח מספר מערכות ריבודיות – חקיקה, משפחה, קרקע, בריאות, חינוך, עבודה, ומערכת המס. בין הכותבים: ינון כהן, נח לוי-אפשטיין, יוסי שביט, וחיה שטייר.

מפגשים תקופתיים במרחב פיזי מוחשי יותר. מטרת הרשת היא העברת מידע רלוונטי לדוקטורנטים לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה דוגמת כנסים וקרנות, יצירת קשרים בין דוקטורנטים, ועריכת מפגשים תוכניים לגבי המסלול האקדמי ותחומי עניין משותפים אחרים.

המפגש הראשון של הדוקטורנטים נערך במסגרת הכנס השנתי של האגודה בירושלים. בהזמנתו של יו"ר האגודה פרופ' לוי-אפשטיין, נפגשו נציגים בכירים מהאוניברסיטאות וממכללת רופין עם הדוקטורנטים וסיפרו להם על הפעילות המתקיימת לדוקטורנטים במוסדות השונים ומה יש להם להציע לאלו שסיימו את הדוקטורט לרבות מלגות פוסט-דוקטורט ומשרות. המפגש השני נערך בחוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה בתל אביב ובו תרמו פרופ' דפנה יזרעאלי ופרופ' יהודה שנהב מניסיונם העשיר והציגו בפני הנוכחים מידע והיבטים אסטרטגיים שונים הקשורים לפרסומים אקדמיים.

דוקטורנטים ודוקטורנטיות לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה שטרם הצטרפו לרשת מוזמנים להצטרף על ידי שליחת בקשה וכתובת אלקטרונית ל-
il-sociology-phd@post.tau.ac.il

קול קורא: תיאוריה וביקורת

כתב העת תיאוריה וביקורת מתכנן גיליון מיוחד בנושא "חברה ישראלית, גלובליזציה והסדר העולמי החדש: מבט אלטרנטיבי וביקורתי".

מטרת הגיליון הינה למקם תהליכים חברתיים המתרחשים בישראל בהקשר של השפעות חוצות גבולות ובהקשר קיומן של רשתות טרנס-לאומיות של ידע, הון, עבודה וייצוגים סימבוליים. הגיליון יספק תמונה פנורמית של 'מופעי גלובליזציה' במגוון של תחומים ומנקודות מבט דיסציפלינריות שונות של חברה, מדינה ותרבות. מעבר לכתיבה מתבקשת מתחומי מדעי החברה, הרוח ומשפטים, מוזמנים להרים תרומה גם יוצרים מתחומי האמנות הפלסטית והאדריכלות.

הגיליון מבקש להדגיש במיוחד את סוגיית הגלובליזציה כרלבנטית להבנתן של שאלות 'מקומיות' שונות כגון הקונפליקט הלאומי, הקונפליקט המעמדי וסוגיות של אי-שוויון והגירת עבודה, שאלות של דת וחילוניות ושאלת ריבוי הזהויות בחברה הישראלית. הגיליון ייתן מקום לכתיבה העוסקת בהסטוריה ובמשמעות החברתית של המושג "גלובליזציה" ולתיאורטיזציה של המושג.

כותבים/ות המעונינים להגיש כתיב יד לשיפוט, מתבקשים לשלוח תקציר של עמוד אחד לא יאוחר מיום 30.6.01. מועד אחרון להגשת כתיב יד לשיפוט הינו 30.4.02. את ההצעות יש לשלוח למערכת תיאוריה וביקורת (רוחן שמיר עורך-אורח, יהודה שנהב עורך). מכון ון ליר, ת"ד 4070, ירושלים 91040.

מהנעשה באגודה

סיכום האסיפה הכללית של האגודה הסוציולוגית הישראלית מתאריך 5.2.2001

דיווחים:

1. הוקם אתר אינטרנט לאגודה הסוציולוגית הכולל מידע אודות פעילות האגודה – כנסים, הסמכת סוציולוגים, ומונחים סוציולוגים בעברית. בנוסף האתר מציע תכניות וחומרי עזר להעברת קורסים בסוציולוגיה.
2. נחנכה רשת לתקשורת list-server חדשה להעברת מידע והחלפת דעות בקרב חברי האגודה.
3. הוקמה רשת דוקטורנטים ארצית – list-server כבסיס לשיתוף פעולה בקרב הדוקטורנטים בחוגים לסוציולוגיה.
4. במהלך השנה פורסמו גיליון מס' 23 וגיליון מס' 24 של מידעון האגודה בעריכת רוני שמיר וטלי קריסטל.
5. ספר האגודה – יצא לאור כרך מספר 9 בעריכת חנה הרצוג ואלי בן רפאל –
"Language & Communication in Israel". שני ספרים נוספים נמצאים כעת בתהליך הכנה.
6. נחתם הסכם עם כתב העת סוציולוגיה ישראלית לגבי רכישת גיליונות עבור חברי האגודה.
7. תקנון האגודה – בעבר נעשה שינוי חלקי בתקנון שלא הועבר באופן פורמלי לרשם העמותות. כרגע, אין מעמד פורמלי לתקנון החדש. גב' דפנה הקר, פרופ' יוחנן פרס, ודר' יצחק בן-דוד עובדים על נוסח מעודכן של תקנון האגודה.
8. פרופ' רן לחמן דיווח על עבודתה של ועדת הסמכה הפועלת לבסס את המעמד המקצועי ולהרחיב את שורות האגודה.

החלטות:

9. אושר דו"ח הכנסות והוצאות של האגודה הסוציולוגית לשנת 2001.
10. אושרו חברי ועדת הביקורת למשך השנתיים הקרובות. יו"ר הועדה יהיה ד"ר יובל יונאי, וחברים בה ד"ר ניצה ברקוביץ וד"ר אחמד סעדי.
11. הוחלט להביא לדיון בישיבה הבאה של הנהלת האגודה את נושא ספרי האגודה – האם האגודה מעונינת להמשיך במפעל זה, ודיון כיצד מתבצע התהליך.

רשת דוקטורנטים ארצית

במהלך שנת הלימודים הוקמה רשת ארצית של דוקטורנטים לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה ביוזמתה של דפנה הקר מהחוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטת תל-אביב ובחסות האגודה הסוציולוגית הישראלית. הרשת כוללת למעלה מ-60 דוקטורנטים מחמשת האוניברסיטאות בישראל. הקשר השוטף בין חברי וחברות הרשת הוא באמצעות דואר אלקטרוני מרושת. בנוסף, מתקיימים

כך, שבעת התפילה בו ופניהם למכה, יפנו את אחוריהם אל קודש קודשי היהודים. ההשכחה אפוא היא כאן. היינו, ברור היה לערבים שאין הם באים לרשת מקדש כנעני; כי הכותל המערבי אינו קיר תמך שהולכים הם לבנות בעצמם למסגד אל-אקצא, וכי הכותל המערבי וכן המבנים שבבני החר הם מעשי המלכים שלמה והורדוס, ולא מעשה השיח' מרואן – כך על פי הנרטיב האסלאמי ה"חדש".

מרבוב בושה או כמיהה לשלום, אין משיחים בעובדות בסיסיות. אינו מלמדים אודות טבח אחינו בני קוריזה ותושבי עיירות היהודים המשגשגות (הידועה בהן ח'יבר) ש"טוהרו" מחצי האי הערבי בידי מחמד-עבדאללה וחבר מרעיו. אם יתעניינו הילדים, יוכלו ההורים לציין שאירועים אלה אינם בגדר סוד. שבחוגים אסלאמיים מתפארים בהם. שחיסולה המעוול של ח'יבר היהודית מאותת להרס מדינת ישראל, ולאומנים ערבים וכן יסודנים אסלאמיים חוזרים ומפרשים לנו בשפתם (שאנו מסרבים ללמוד), כי אינם מתכוונים לחוס על ישראל, גם לא על זו שבגבולות 1948, כי אין התפייסות עם עצמאות מדינית ליהודים בשום פניה או קצה-גבול שבשטח הכיבוש האסלאמי.

מה נוכל לעשות ומה נכון שנעשה?
לא טוב הוא אימוץ הנרטיב האסלאמי החדש ליהודים, ולא רק מכיוון שמולך לנקודת פתיחה נוחה למאבק הערבים במדינת ישראל (לא לשלום). עמידה על אמיתותנו חיונית לערבים החפצים בהתמודדות עם עברם, גם עם פרקי הרוע שעולל מסע כיבושיהם לעמי האזור. ריטואל ההתכחשות העצמית גרוע ליהודים מבחינה עקרונית נוספת; הוא פוגם במאמץ השמאל ההיסטורי לקידום השוויון בין יהודים לערבים בישראל, שהוא היעד הראוי מהמדרגה הראשונה, בכך שהודף שכבות מצוקה טבעיות לתמיכה בשמאל, לעבר הצידוד ב"ימין". לעימות אתני חיוניות משלו ואף שמחסור יחסי באחת הקבוצות עושה להחריפו, אין השוויון המקורב ערובה ל"אחוות עמים". ההבטחה לבואו הקרוב של העידן הגלובאלי אשר לכשיגיע, נתערב אלה באלו ונחצה בקלילות גבולות של השתייכות וזהות, מטעה ומתעה! כי לעת מבחן רב משקל הרגשי ממשקל השכלי ובדרך-כלל, הראשון הוא שיכריע את כפות המאזניים.

אינני מסכים עם הכותרת "אינתיפאדת אל-אקצא" מידיעה שלא מסגד אל-אקצא (המבנה) הוא שקומם המונים וטרף את כל שהוסכם בשנת דיבורים והתקדמות אל עתיד של שלום. היה זה אדם (לכן "אינתיפאדת אל-יאסר") שהערים להוציא מאתנו יותר בהפעלת קצת כח, ואף שחשף את קלפיו, להוותו, הסיגנו אחר, להוות כלנו.

הצעה לבינוי היכל מרכזי משותף לשלושת הדתות המונותאיסטיות, על רחבת הר הבית למשל, כי תעובד ותתקבל, תאפשר מוצא מדרכים חסומות, והסכמות בשאלות שאין להן פתרון כי שנויות הן במחלוקת נצח.

על מספר סילופים ופגם יסודי גדול אחד

גזעון מ. קרסל

תגובה לרשימתו של דני רבינוביץ: " אינתיפאדת אל-אקצא: שני חטאים, הכחשה אחת ", סוציולוגיה גיליון מס' 24

אני מתפלמס עם שמציג דני רבינוביץ [סוציולוגיה דצמבר 2000]. כביכול תפקיד הסוציולוגים לעתיד לבוא הוא לאמץ כל טיעון של תגר מצד האויב. אני מציע חלופה, משימה שעיקרה ניתוח ופירוש התנהגות הצדדים.

אני מוחה על שימוש במונחים כגון "דור מחוק" ו"דור שחוק" בהצדעה לדור השבאב, בידיעה שזה האחרון נדחף לאירועי אוקטובר על ידי מסיתים. אני מוחה על השימוש בסוציולוגיה, שנולד כמידעון לחברי האגודה ונועד לעסוק בשאלות של שיטה ותיאוריה, המתפנה כעת להוקעת חטאי היהודים. את מקום המדע תופשת אפוא ההטפה להשתלחות פנימה, על הבלתי-מוסרי והמשחית שיש בה, התורם להרעלת יחסי אנשים ועמים.

התעלמות מלאומנות כשהיא ערבית, וזיהוי גורף של לאומנות בתגובות היהודים עליה – היא סילוף מגמתי של נתוני החודשים האחרונים. קבלת קדושת רחבת הר-הבית (כשמה הערבי "חראם אש-שריף") לערבים תוך התעלמות ממקור קדושתה (ושמה העברי) ליהודים אומרת כבוד לרחשי לב המוסלמים ומאמצת את הנרטיב האסלאמי הקלאסי, ובה בעת יחס של זילות להיסטוריה היהודית ולרחשי לב יהודים.

הצגת מלחמת תש"ח כחטא יהודי קדמון חוזרת ומגייסת תמיכה בקו "אחדות המטרה" ו"אחדות השורה" (וחדת אל-הדף וחדת אצ-צף) של עבד-אנ-נאצר. נאצר קרא להפסיק שנות ויכוח במחנה הערבי בשאלת האחריות לתבוסת המאמץ בו נקטו להשמדת הישות היהודית העצמאית בפלסטין ב-1948. במקום זה דירבן להסכמה תוך נקיטת קו חדש, דהיינו השלכת האשם כולו על היהודים.

"התודעה הישראלית", כותב דני רבינוביץ, "נאבקה כדי לשכוח חטא קדמון: המחיר האישי, המשפחתי, הקהילתי, הלאומי, והתרבותי הכבד ששילמה הקהילה הפלסטינית שחיה כאן ב-1948. ... דוקא היהודים... מנהלים את מדינתם שהוקמה מחורבותיו של עם אחר תוך התעקשות אובססיבית להסתיר את עובדת היסוד הזו מעיני עצמם".

הכותב אינו רציני בקביעותו הנוגעות לתוכניות לימודים 'משכיחות' אירועי 1948, הנכתבות עבור ילדי ישראל, אף יירצה אולי הכותב ללמוד עובדות כיבוש הר-הבית על ידי הערבים (638), ויתקן את 120 האינטלקטואלים הפלסטינים כותבי עצומת 10/11/2001 ב"הארץ" הנשענת על הגרסה האסלאמית החדשה. יזכיר להם הכותב שהערבים ידעו היטב כי באו אל מקדש דוד. כי זיהו את קודש הקודשים ליהודים, וכי זיהו זה קבע לגביהם היכן יוקם מסגד אל-אקצא (אגב, אבני מקדש שלמה והורדוס)